

ДРОГОБИЦЬКА ОБЛАСТЬ/ОКРУГА ОУН В УКРАЇНСЬКОМУ ВИЗВОЛЬНОМУ РУСІ 1940–1950-х рр.: ДО ІСТОРІОГРАФІЇ ПИТАННЯ

Після здобуття Україною незалежності предметом пильної уваги вітчизняних науковців, громадськості та політиків став український національно-визвольний рух 1940–1950-х рр. Дослідники намагаються відстежити місце ОУН і УПА в антиколоніальній боротьбі народів проти тоталітарних режимів у роки Другої світової війни та після її завершення. Революція гідності та війна за незалежність і соборність України учергове надали високого ступеня важливості цій проблемі. Героїчні і трагічні події в Україні останніх трьох років наочно підтвердили, що спадщина ОУН і УПА стала вагомим складовою національної ідентичності сучасних українців.

Тема, винесена в заголовок, уже частково порушувалася істориками. Зокрема, В. Ільницький зробив узагальнювальний огляд наукової та краєзнавчої літератури, присвяченої українському визвольному рухові у Карпатському краї ОУН¹. Автор цих рядків також вивчав в історіографічному аспекті це питання, щоправда в ширших географічних та хронологічних межах². У результаті ретельної пошукової роботи йому вдалося віднайти нові історіографічні факти, у т. ч. й ті, що з'явилися в останні два роки (мається на увазі низка подій в науковому житті України, зокрема, вихід у світ праць В. Ільницького, В. Мороза, М. Кріля, В. Ханаса, М. Гладкого та ін.). Крім того, виникла потреба звернути більшу увагу на внесок краєзнавців у вивчення проблеми.

Метою статті є проаналізувати історіографічні джерела, що створені в роки незалежності України і містять знання про український визвольний рух 1940–1950-х рр. у Дрогобицькій області/окрузі ОУН, з'ясувати ступінь вивченості проблеми, виділити малодосліджені і не вивчені питання.

Насамперед з'ясуємо фактори, що позитивно вплинули на дослідження теми.

Важливе значення для реконструкції історії українського визвольного руху 1940–1950-х рр. має наявність джерельної бази. Зауважимо, що публікації документальних матеріалів становлять цінність для історіографічного аналізу не як “первинне” джерело про історичні події, а як “вторинне” джерело, що уможливило з'ясувати вплив джерельної бази на формування нових ідей, поглядів, концепцій, її розширення чи звуження, визначити методіку і техніку роботи історика з документами, побачити в історичних працях наявність посилань на вперше введені до наукового обігу джерела тощо. У цьому зв'язку, на наш погляд, велике значення для фахівців-джерелознавців має теоретико-методологічне дослідження Г. Папакіна³, в якому окреслено і розкрито змістовий аспект, схему класифікації джерел з історії українських визвольних змагань 1939–1956 рр., подано коротку характеристику видів, підвидів, груп та окремих одиниць цих пам'яток минулого.

Пошук, упорядкування й оприлюднення документальних матеріалів здійснюють науково-дослідні інституції та історики-ентузіасти. Так, дуже корисними для виявлення закономірностей українського визвольного руху мають документи, що вміщені

у 3–7 томах нової серії “Літопису УПА”⁴. Ці томи були підготовлені науковцями Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського і Центрального державного архіву громадських об’єднань України (упорядники: К. Абрамова, О. Вовк, В. Галаса, М. Деркач, А. Кентій, В. Кук, В. Лозицький, І. Павленко, Ю. Черченко). Тут зібрані установчі документи і матеріали Центрального Комітету КП(б)У про організацію боротьби з українським національно-визвольним рухом на теренах західних областей України протягом 1943–1959 рр. Усі подані матеріали мають інформаційно-звітний характер. Добрим підґрунтям для дослідження збройної та ідеологічної протидії українським націоналістичним організаціям комуністичним керівництвом республіки, засобів і методів, за допомогою яких ця боротьба здійснювалася, є чергова книга п’ятитомного видання документів і матеріалів В. Сергійчука⁵. Велику археографічну роботу виконав і співробітник видавничого комітету “Літопис УПА” П. Содоль, який зібрав і впорядкував документи (головно, оперативні звіти) про карпатську групу УПА “Говерля”⁶. У третій частині книги вміщено звіти командира тактичного відтинку (ТВ) 24 Степана Стебельського-“Хріна”. Ці донесення відтворюють діяльність п’яťох сотень Дрогобицького ТВ у 1947–1948 рр. і частково поза рамками цього часу. Тут описано бої сотень імені “Богдана Хмельницького” – відділ (вд.) 90, “Басейн” – вд. 91, “Булава” – вд. 92, “Лемки” – вд. 95а та “Сурма” – вд. 69. Крім того, опубліковано представлення до відзначення 79 вояків УПА. Майже кожна номінація на пошанування подає деталі героїзму під час бойових дій⁷.

На ниві практичної археографії успішно зарекомендували себе і дрогобицькі історики В. Ільницький та М. Галів. Один із їхніх едиційних проєктів⁸ містить 42 документи українського підпілля, які розкривають структуру та діяльність Служби безпеки (СБ) ОУН на Дрогобиччині у 1944–1951 рр. Тематично вони згруповані у трьох блоках: 1) структура, кадровий склад та окремі організаційні аспекти Служби безпеки ОУН на Дрогобиччині; 2) протоколи та повідомлення Служби безпеки ОУН (1944–1951 рр.); інформаційно-агентурні матеріали Служби безпеки ОУН. У передмові збірника укладачі слушно зауважили, що “для історичної науки публікація таких матеріалів дозволяє простежити і дослідити діяльність спеціальних служб у межах однієї округи, надрайону чи району, показати масштаби боротьби українського визвольного руху проти репресивно-каральної системи”⁹. На відміну від окремих вітчизняних дослідників, які вважають діяльність СБ ОУН плямою на всій історії національно-визвольної боротьби, В. Ільницький та М. Галів, не сумніваючись, ствердили: “[...] ця референтура в українському визвольному русі відіграла колосальну роль. Протягом десятиліть жорстокої боротьби з найсильнішими у світі репресивно-каральними органами (польськими, німецькими, радянськими) СБ проявила себе на рівні зі світовими спеціальними службами. [...] саме завдяки умілій боротьбі СБ ОУН проти ворожої агентури, провокацій, а також відкритої бойової та пропагандистської діяльності збройна визвольна боротьба українського народу тривала аж до середини 50-х років ХХ століття”¹⁰.

Варті уваги опубліковані документи СБ ОУН та відділів УПА про антиукраїнські акції поляків (як польських поліцаїв на службі у німців, так і польських підпільників) проти українського мирного населення та націоналістичного підпілля, а також про антипольські акції загонів УПА та боївок ОУН на Дрогобиччині протягом 1943–1944 рр.¹¹. У вступній статті автори представили україноцентричне бачення причин, перебігу та наслідків українсько-польського міжнаціонального збройного конфлікту часів Другої світової війни. На їхню думку, кульмінація цього протистояння на Дрогобиччині припала на першу половину 1944 р.¹²

Наукове дослідження передбачає використання документів особового походження, зокрема мемуарів. При цьому не можна забувати, що ці джерела (особливо спогади) нерідко містять суб'єктивні оцінки описаних подій чи дійових осіб. Тому завдання дослідника полягає у тому, щоб відокремити в них об'єктивне від суб'єктивного, зробити відповідну селекцію мемуарів. Саме таку роботу виконав уже згаданий П. Содоль, стараннями якого побачив світ ще один том основної серії “Літопису УПА”¹³. У першій частині цієї книги вміщено мемуарно-історичні статті командира військової округи (ВО) IV УПА-Захід Івана Бутковського, в одній із яких він подав загальні відомості про початки УПА на Прикарпатті, у т. ч. і в Дрогобицькій області, а також про найважливіші бої і сутички з окупантами¹⁴. У 1982 р. Григорій Костюк-“Незламний” описав своє перебування у “Підкарпатським” курені від квітня до серпня 1945 р. Автор, зокрема, багато місця присвятив рейдові куреня у травні 1945 р. по Дрогобицькій області, а саме: Сколівщині, Турківщині і Самбірщині¹⁵. Стаття невідомого автора під назвою “Повстанське Різдво” (опублікована в брошурі “У боротьбі за волю – Під бойовими прапорами УПА”, виданої 1946 р. у ВО VI УПА-Захід на Закарпатті), подає короткий опис бою сотні “Сурма” 7 січня 1945 р. на Сколівщині, неподалік села Орів¹⁶.

Велику документальну вартість має також 30-й том “Літопису УПА”¹⁷, який містить два спогади командира ТВ УПА 24 “Маківка” Степана Стебельського-“Хріна” – “Крізь сміх заліза”, “Зимою в бункері” та спогади Олекси Конопядського-“Острроверха” – “Спомини чотового УПА Острроверха”. Автори оповідають про свої дії в УПА протягом 1944–1949 рр. на Лемківщині та Дрогобиччині. Твір “Хріна” написаний в легкій для сприйняття пересічним читачем формі, у ньому багато особистих переживань учасника боїв та характеристик окремих дійових осіб.

Не можна оминати увагою спогади Марії Савчин-“Марічки”, опубліковані у 28-му томі “Літопису УПА”¹⁸. У розділі “Зимування у Карпатах” авторка розповіла про виконання своїх функціональних обов'язків працівника Головного осередку пропаганди ОУН (ГОСП) на Сколівщині, навела важливі штрихи до політико-психологічних портретів окружного провідника Дрогобицької округи ОУН Івана Лавріва-“Нечая” та інших героїв повстанської війни – “Байди”, “Чорноти”, “Мороза”, “Бора”. Описані М. Савчин побутові умови перебування в гірській місцевості стануть у пригоді дослідникам повсякденного життя повстанців.

Солідну пошукову роботу здійснили В. Ільницький та М. Галів. Результатом їхнього творчого тандему стала збірка спогадів членів Братства ОУН–УПА (передовсім Дрогобицької станиці), членів Спілки політ'язнів України, які у 1940–1950-х рр. були активними учасниками національно-визвольної боротьби¹⁹. Головним джерелом відомостей для цього збірника стали зібрані і систематизовані за допомогою спеціальних анкет матеріали польових досліджень В. Ільницького. Окремі спогади запозичені зі збірника під назвою “Здобудеш...або загинеш...”, укладеного роком раніше Ю. Кишакевичем та М. Галівим²⁰. Найоб'ємнішими є мемуари Дмитра Хоркавціва, в яких міститься цінна інформація про бій 92-го відділу УПА (сотня “Булава”) з військами НКВС 25/26 червня 1947 р. Крім того, М. Галів зробив джерелознавчий аналіз документів Державного архіву Львівської області, що відтворюють боротьбу українського самостійницького руху проти радянсько-більшовицького режиму на Сколівщині²¹. Увагу дослідника привернули переважно документи Дрогобицького обкому та Сколівського райкому партії, рідше органів НКВС-МВС, НКДБ-МДБ, які датуються 1944–1950 рр. Найбільше матеріалів стосуються 1945-го р. Автор з'ясував, що остання згадка про активність підпілля на Сколівщині (у селі Колодниця) зафіксована в стенограмі обласної наради діль-

ничних уповноважених міліції і старших груп охорони громадського порядку на селах 29–30 липня 1950 р.²².

Поглибленому вивченню українського визвольного руху, зокрема, устійненню концептуальних підходів сприяли всеукраїнські та міжнародні наукові конференції, як-от: “Національно-визвольний рух на західноукраїнських землях у 20–50-х роках ХХ століття” (присвячена 60-річчю УПА, м. Дрогобич, 11–12 жовтня 2002 р.), “Роман Шухевич в українському національно-визвольному русі ХХ століття” (17–18 травня 2007 р., м. Івано-Франківськ), “Українська повстанська армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи” (м. Львів, 27–28 вересня 2012 р.), “Українська повстанська армія – феномен вітчизняної і світової історії” (м. Івано-Франківськ, 11 жовтня 2012 р.), “Український визвольний рух (перша половина ХХ ст.): краєзнавчі контексти” (присвячена 100-річчю від дня народження Миколи Фриза, м. Дрогобич, 24 квітня 2015 р.).

Провідне місце у джерельному комплексі аналізованої проблеми посідають узагальнювальні дослідження – колективні й індивідуальні праці синтетичного характеру. До таких належать передовсім фаховий висновок робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА²³ та колективна монографія цих же вчених²⁴, які запропонували концептуальне бачення місця і ролі українського національно-визвольного руху 30–50-х рр. ХХ ст. в українській історії та дали поштовх для формування нового історіографічного дискурсу цієї проблеми. Великий фактаж і глибокі узагальнення про повстанську війну містять монографії І. Біласа, Д. Веденєва і Г. Биструхіна, А. Кентія, Ю. Киричука, І. Патриляка, А. Русначенка²⁵ та ін. Наприклад, перший автор навів дані про заборонені міжнародними конвенціями засоби боротьби радянського режиму проти українського визвольного руху, зокрема, створення спеціальних агентурно-бойових груп. Так, станом на 20 червня 1945 р. загалом у західних областях України діяло 156 спецгруп із загальною кількістю учасників у них 1783 особи (комуністи, комсомольці, працівники районних адміністративних установ тощо). На цей час у Дрогобицькій області діяло 10 спецгруп із 52 учасниками. Їхніми жертвами стали 52 українські патріоти, ще трьох захоплено живими²⁶.

Переїдімо до питання про основні напрямки вивчення задекларованої наукової проблеми.

Вважаємо, що для проведення якісних досліджень першочергове значення має з’ясування підпільного устрою українського визвольного руху. Одним із перших на цю дорогу став М. Галів, який висвітлив діяльність Дрогобицького обласного проводу ОУН(б) у липні 1941 р.²⁷. При цьому зосередив увагу на відновленні мережі організації, формуванні українських органів управління та взаєминах з німецькою владою, пропагандистській роботі і спробах розв’язання найважливіших економічних проблем. Автор частково реконструював склад обласного проводу: назвав імена дев’яти очільників організації (інформація про інших членів проводу відсутня)²⁸. Оприлюднений ще 2005 р. В. Сергійчуком підпільний документ дав змогу описати структуру ОУН на Дрогобиччині, яка станом на 30 липня 1941 р. включала, окрім обласного, три окружні, 15 районних проводів, а також станиці в селах. Область мала три округи: Стрийську, Самбірську і Перемишльську. М. Галів небезпідставно припускає, що тоді чисельність ОУН на Дрогобиччині сягала не менше 1,5 тис. осіб²⁹.

До вивчення територіального поділу ОУН долучився й В. Мороз, відзначивши при цьому його постійні зміни³⁰. Так, згідно зі спостереженнями автора, декілька сіл сучасного Мостиського району (Княгиничі, Костільники, Ляшки, Зав’язанці) у 1944 р.

належали до Рудківського повіту Самбірської округи ОУН Дрогобицької області ОУН. Крім того, наприкінці 1944 р. Комарнівський район ОУН на короткий час був переданий до Дрогобицької області. Автор припускає, що так само сталося і з Судовишлянським районом³¹. Улітку 1945 р. остаточно утвердився новий територіальний поділ підпілля. Усі населені пункти сучасного Мостиського району увійшли до складу Яворівського надрайону ОУН – складової частини Львівської округи Львівського краю. Винятком було тільки с. Боратичі. Воно входило до радянського Нижанковицького району, територія якого, за підпілним поділом, належала до Добромильського району Самбірського надрайону Дрогобицької округи Карпатського краю ОУН³².

В іншій розвідці В. Мороза показано внутрішню будову, основні напрями і результати роботи референтури пропаганди ОУН на Дрогобиччині від 1944 до початку 1950-х рр.³³. Історик з'ясував: на теренах краю діяло понад десять підпілних друкарень, не враховуючи передруків на машинках³⁴, а діяльність цієї ідеологічної структури могла тривати до 1952 р.³⁵. На його думку, організацію референтури пропаганди визначали декілька факторів: по-перше, збройний характер боротьби вимагав чіткої виконавчої вертикалі; по-друге, умови підпілля, навпаки, потребували надання значних повноважень та можливостей окремим структурним підрозділам; по-третє, добровільність участі у визвольній боротьбі. Завдяки цьому в підпіллі, в референтурі пропаганди виконавча дисципліна стояла на належному рівні, бо ґрунтувалася на свідомій самодисципліні³⁶.

Найповніше структуру Дрогобицької округи ОУН дослідив В. Ільницький. У кандидатській дисертації та монографії 2009 р. він з'ясував: Дрогобицька округа ОУН у складі Карпатського краю створена внаслідок реорганізації націоналістичного підпілля (листопад 1944 р. – весна 1945 р.); Дрогобицьку округу поділено на три надрайони: Стрийський, Дрогобицький, Самбірський; реорганізація ВО 5 “Маківка” у ТВ “Маківка” в складі ВО “Говерля” була здійснена навесні 1945 р.; зі змінами пріоритетів та можливостей структура підпілля адаптувалася до нових умов, вона спрощувалася, штат референтур скорочувався, передовсім у низових ланках, а деякі з них фактично припинили існування (військова, господарська, організаційна, Українського червоного хреста), що частково розв'язувало проблему браку кадрів. Автор показав, що адміністративно-територіальний устрій округи зазнавав протягом її існування окремих змін, зумовлених намаганням налагодити оптимальну взаємодію між керівними і низовими ланками³⁷.

Дослідник фахово дослідив кадрове наповнення структурних підрозділів Дрогобицької округи ОУН. Воно, на думку історика, хоч і не забезпечувало повною мірою вимог інструкцій керівництва, але було достатнім для виконання поставлених завдань; проблему кадрів розв'язували: організація вишколів, демобілізація відділів УПА, перехід на Дрогобиччину у 1947 р. підпілників із Закерзоння, суміщення посад та ротація кадрів. Встановлено, що протягом 1945–1952 рр. керівні посади провідників та референтів в окружному і надрайонних проводах займала 81 особа. Більшість з них були місцевими, віком до 35 років, причому мали стаж в ОУН не менше 5 років; не менше половини мали повну середню освіту, з яких 9 осіб здобули вищу освіту. Підраховано, що протягом 1945 р. у Дрогобицькій окрузі ОУН перебували приблизно 3 тис. націоналістів. Найбільших втрат підпілля зазнало у 1946 р., його чисельність скоротилася практично наполовину. Уже наприкінці 1940-х рр. кількість підпілників становила декілька сотень. На завершальному етапі боротьби чисельність підпілників Дрогобицької округи, у порівнянні з іншими, зменшилася у декілька разів³⁸.

Цим питанням певною мірою зацікавився М. Савчин у контексті вивчення національно-визвольного руху на Турківщині у середині ХХ ст. Так, він довів, що, відповідно до реорганізації адміністративно-територіального устрою ОУН у 1945 р., Турківському повітовому проводі підпорядковувалися три районні проводи: Боринський, Стрілківський, Турківський. Крім того, до повітового проводу входили один міський, сім підрайонних, 19 сільських проводів і три жіночі сітки. Усього мережа українського підпілля охопила 795 членів ОУН. На Турківщині діяли боївки “Голуба”, “Ягоди”, “Ярого”, “Журавля”, “Орла” та інші (за підрахунками автора, їх було щонайменше 20)³⁹.

Набагато більшу бібліографію має проблема збройної боротьби ОУН і УПА з окупантами та репресивної політики радянсько-більшовицького режиму проти українського визвольного руху. Перу В. Мороза належить вартісна розвідка про діяльність Української народної самооборони (УНС) на терені Дрогобицької області у 1943 р.⁴⁰. Дослідник показав, що творення повстанської армії опиралося на потужну структуру націоналістичної організації: у вересні 1943 р. в Дрогобицькій області ОУН загальна чисельність підпілля становила 2465 осіб; жіноча та юнацька мережі і симпатички нараховували додатково понад 4,5 тис. осіб⁴¹. Тепер достеменно відомо, що ініціатором утворення у травні 1943 р. відділу самооборони біля села Либохора був підпільник Роман Билень, а командиром цієї сотні УНС (першої на Дрогобищині) став Богдан Вільшинський-“Орел”, військовий референт обласного проводу ОУН⁴². В. Мороз підтвердив зроблений ще 1996 р. висновок відомого історика і етнографа Г. Дем'яна, що перший бій Української народної самооборони з гітлерівцями відбувся у ніч з 7 на 8 липня 1943 р. саме на Дрогобищині – біля села Святослав, що неподалік містечка Сколе. Для порівняння: перший бій УНС на Станіславівщині зафіксовано 14 серпня того ж року⁴³.

Щойно згаданий Г. Дем'ян найгрунтовніше дослідив український самостійницький рух на Сколівщині⁴⁴. На основі матеріалів, опублікованих в основній серії “Літопису УПА”, підпільних документів із власного архіву і польових досліджень автор відтворив хронологію подій у краї від кінця 1930-х до початку 1960-х рр., описав найбільші битви українських повстанців проти загарбників, яскравими барвами змалював тих, хто своїми вчинками утверджував дух героїзму серед місцевого населення. На відміну від політично упереджених істориків – адептів лівої ідеї, – учений довів, що розгортання боротьби на Сколівській Верховині припадає на час німецької окупації українських земель. Уже влітку 1943 р. в кожному селі були організовані рої і чоти Української народної самооборони. Саме на Сколівщині відбувся перший великий виступ УНС проти німців⁴⁵. Із відомих на сьогодні операцій УПА проти німецьких і угорських військ найбільшими були десятиденні бої від 6 до 15 липня 1944 р. у Чорному лісі – на межі Сколівського й Долинського районів⁴⁶. За неповними підрахунками Г. Дем'яна, відділи УПА та збройне підпілля ОУН протягом 1944 р. провели на Сколівщині не менше п'ятисот боїв з німецькими й більшовицькими окупантами⁴⁷. Найзапекліші бої точилися протягом 1945–1949 рр. біля Верхнього Синьовидного, Кам'янки, Корчина, Либохори, Труханова та інших населених пунктів. Дослідник з'ясував, що повстанський рух на Сколівщині тривав аж до початку 1960-х рр. Тут діяли окремі підпільники і навіть бойові групи. Останнім загинув від своєї кулі на Порубищах (біля підніжжя гори Митрівка) важко хворий, осліплий селянин-повстанець Петро Корчинський-“Стрийко” із Корчина в 1962 р.⁴⁸.

М. Галів зібрав і по-науковому осмислив різномірний джерельний матеріал про бойовий шлях сотні УПА “Булава”⁴⁹. В її історії автор простежив три періоди: 1) 1943/44 – середина 1945 рр. – виникнення, вишкіл, розвиток сотні, набуття першого бойового дос-

віду; 2) серпень 1945 – травень 1947 р. – діяльність на Лемківщині, головним епізодами якої стали два рейди до Словаччини та десятки боїв із польськими військами; 3) травень 1947 – березень 1948 р. – реорганізація сотні, зменшення її чисельності, масштабів бойових дій і, зрештою, загибель її решток у бою з емгебістами. Пік чисельного зростання сотні “Булава” припав на серпень 1944 р., коли вона нараховувала 180 старшин і стрільців, а пік бойової активності – на “лемківський період” (особливо на першу половину 1946 р.). З’ясовано, що останній бій відділу 92 “Булава” відбувся 4 березня 1948 р. в присілку села Гординя Закуття (неподалік села Корналовичі).

Питання протидії радянської влади визвольному рухові на Дрогобиччині було порушено істориками Львова⁵⁰ і Дрогобича⁵¹ ще 2002 р. – на Міжнародній науковій конференції, присвяченій 60-річчю УПА. Зокрема, наголошувалося, що радянський режим вдався в основному до силових методів боротьби з ОУН та УПА: масштабних військових акцій, “закриття” населених пунктів агентурною сіткою, влаштування “засад-секретів”, шантажу репресіями над сім’ями учасників підпілля, залякування стратами через повішання тощо.

У 2016 р. В. Ільницький видав об’ємне монографічне дослідження⁵², яке стало основою його докторської дисертації, успішно захищеної у вересні того-таки року в Інституті українознавства ім. І. Крип’якевича Національної академії наук України. У цій, як і в попередніх працях, учений довів, що основними напрямками діяльності підпілля у Дрогобицькій окрузі ОУН були збройний та пропагандистський. На час другого приходу радянської влади у Дрогобицькій окрузі ОУН уже був сформований апарат для розгортання бойової діяльності, а збройні дії підпілля тут, крім відділів УПА, здійснювали самооборонні кущові відділи та боївки СБ ОУН, які тісно взаємодіяли з іншими функціональними структурами ОУН, зокрема референтурою пропаганди; напрямками збройної боротьби було знищення адміністративних, військових та господарських об’єктів, ліквідація представників радянської адміністрації та осіб, які з нею співпрацювали. З’ясовано, що впродовж 1946–1950 рр. тактичний відтинок 24 “Маківка” провів 780 збройних виступів, у яких безпосередню чи опосередковану участь взяли щонайменше 10% українського населення області⁵³. Заслугою автора є поглиблене вивчення пропагандистської діяльності підпілля ОУН, яка у Дрогобицькій окрузі мала значні досягнення і адресувалася конкретним соціальним групам. Слушним є висновок, що у міру зменшення чисельності збройних акцій пропаганда почала становити вагомішу частину визвольної боротьби, а коли поразка національно-визвольного руху стала очевидною, вона спрямовувалася на перспективу⁵⁴.

В. Ільницький також вніс новизну у вивчення питання про форми і методи боротьби комуністичного режиму проти підпілля. За підрахунками автора, у Дрогобицькій окрузі перебували понад 20 тис. осіб у різних військових формуваннях каральних органів⁵⁵, які використовували цілий комплекс репресивних засобів, у т. ч. й тих, що були заборонені міжнародними конвенціями (чекістсько-військові операції, авіація (щоправда, переважно для розвідки, лише на початкових етапах – для ведення активних бойових дій), створення широко розгалуженої агентурної мережі, засідки і блокади, спецзасоби, компрометації, діяльність агентурно-бойових груп та ін.). Піком протистояння дослідник вважає урядові виборчі кампанії до Верховних Рад СРСР та УРСР, у ході яких підпіллю було завдано найбільшого удару.

Про те, що В. Ільницький успішно застосував сучасні науково-дослідницькі практики, засвідчує й п’ятий розділ його монографії 2016 р. – “Повсякденне життя та побут”⁵⁶. Соціально-психологічний портрет повстанця виведено щодо провідників і

референтів крайового та окружних проводів ОУН. Автор не брав до уваги нижчий рівень повстанських структур через відсутність повних відомостей на кожного з учасників надрайонних і районних проводів. Важливу роль, на думку дослідника, відіграло облаштування правильного, а головне конспіративного місця постою і будівництва криївки. Проблеми зі звичайними побутовими умовами та продовольчими запасами часто ставали причиною напружень. Не всі підпільники однаково витримували сувору конспірацію і внутрішній розпорядок, через що часто виникали конфлікти. З'ясовано, що важкі умови боротьби серйозно підривали фізичне й психологічне здоров'я повстанців. Напружена нервово-фізична робота, а також слабке і нерегулярне харчування призводили до того, що майже кожний член ОУН, УПА важко переносив застуду, мав серцеві захворювання, які нерідко давали серйозні ускладнення. Репресивно-каральна система масовим терором створювала складний морально-психологічний клімат у всьому західноукраїнському суспільстві. Тому керівники підпілля намагалися звертати увагу на піднесення морально-психологічного духу кадрів. У середовищі підпільників і повстанців виникали конфліктні ситуації, спричинювані як міжособистісними стосунками, так і компрометуючою діяльністю спецслужб. Істотним фактором, який впливав на протистояння українського визвольного руху та радянських органів влади, була духовна і матеріальна опіка греко-католицького духовенства.

Вивчаючи національно-визвольний рух на Добромилщині в 1940–1950-х рр., відомий львівський учений М. Криль зосередив свій погляд на конспіративній діяльності українських повстанців, зокрема створенні добре замаскованих схронів, бункерів і криївок. Автор зауважив, що більшовицький режим надав особливо великої ваги базам українського підпілля. Свідченням цього було те, що енкаведисти ретельно описували виявлені схованки, накресливали внутрішні схеми та наносили їх на топографічні карти. Цей досвід повстанців більшовики використовували для підготовки своїх спецслужб, які до початку 1950-х рр. викрили і знищили в Добромилському районі майже 700 таких об'єктів⁵⁷.

Аналізовану нами проблему суттєво доповнюють історико-краєзнавчі дослідження. Так, велику пошукову роботу здійснив уродженець села Підгородці Сколівського району, історик-педагог і громадський діяч Роман Щур. На основі численних спогадів учасників та очевидців подій, частково документів українського підпілля, власних спостережень та узагальнень краєзнавець реконструював атмосферу героїчного спротиву куреня УПА “Бойки” більшовицьким окупантам на теренах Сколівщини⁵⁸. Автор описав процес організації куреня, його особовий склад та повсякденне життя, подав короткий огляд бойових операцій, у т. ч. рейдів до Словаччини і Чехії (1944), а також Польщі (1945), навів приклади результативної ідеологічної роботи та боротьби з псевдобандерівцями. Велике зацікавлення у читача викликає зображення бойової операції емдебістів проти куреня 7 січня 1945 р. біля села Сопіт. У боротьбі з ворогом тоді виявили мужність і героїзм усі повстанці та особливо відзначилися курінний Михайло Бобанич-“Трясило”, сотники Василь Андрейків-“Скакун”, Микола Лаврик-“Бродич”, Михайло Плита-“Бойко”, референт пропаганди куреня Мирон Щур-“Бистрий”, лікар курінного шпиталю Пилип Кравець-“Сірко”. Дослідник із теплотою розповів про неофіційного капелана куреня отця Степана Василика та курінного маестро-музиканта Богдана Дуфанця-“Данка”⁵⁹. Цінність книги Р. Щура полягає і в тому, що в ній уміщено спогади 16-ти учасників і очевидців описуваних подій⁶⁰, місцевий фольклор про повстанців, реєстр членів ОУН та вояків УПА в с. Підгородці⁶¹.

Бойова діяльність ОУН і УПА на Турківщині стала предметом аналізу Ю. Гайди та В. Шуптара. Зокрема, краєзнавці з'ясували, що в повоєнні роки у лавах УНС-УПА воювали близько 620 мешканців цього краю, а до середини 1947 р. в нерівній боротьбі загинули 510 повстанців. Крім того, вивезено в табори ГУЛАГу 2 тис. підпільників та симпатиків ОУН⁶².

Важливі штрихи до діяльності українського підпілля та збройної боротьби відділів УПА на теренах Дрогобицької області/округи ОУН подали також Б. Виханський, М. Гриник, Г. Гром, В. Зілінський І. Іванцюра, З. Матисякевич, Б. Проць, П. Сов'як, В. Ханас, М. Шевчик⁶³ та ін.

Інший напрям наукових студій – вивчення українських визвольних змагань засобом біографічного жанру. Передовсім відзначимо науковий доробок В. Ільницького та М. Галіва. Так, перший автор уперше подав різнопланову достовірну інформацію про керівний склад Крайового проводу ОУН Карпатського краю, у т. ч. і Дрогобицького району⁶⁴. Вивчаючи діяльність Служби безпеки ОУН, В. Ільницький вніс новий струмінь до попередніх знань⁶⁵ (здобутих зі спогадів учасників і очевидців подій) про легендарного командира спецбоївки УПА Романа Різняка-“Макомацького”. Приміром, історик з'ясував таке: підрозділ “Макомацького” налічував 8–10 осіб (при цьому персоніфікував багатьох із них) і діяв на теренах Дрогобича, Борислава, Трускавця та частини сіл Дрогобицького району – Модричі, Солець, Колпець, Стебник, Станеля, Доброгостів; від січня 1946 до липня 1948 рр. боївка здійснила 23 акції, під час яких було ліквідовано 66 ворогів. Привертає увагу читача й документальна розповідь про чекістську спецоперацію щодо ліквідації Р. Різняка⁶⁶.

В. Ільницький висвітлив життєвий та бойовий шлях провідника Дрогобицького окружного проводу ОУН Володимира Фрайта⁶⁷. З'ясовано, що в січні 1946 р. В. Фрайт був призначений керівником референтури пропаганди, через рік став заступником окружного провідника Дрогобиччини І. Лавріва, а 15 травня 1949 р., після загибелі останнього, він очолив Дрогобицьку округу ОУН. Результатом його роботи було, зокрема, те, що протягом антивиборчої кампанії 1947 р. у Славському районі було поширено 13100 закликів і 900 листівок, у Сколівському – відповідно 3000 і 200, у Меденицькому і Дрогобицькому – 14 000 і 2750, Самбірському надрайоні – 33 950 закликів і листівок⁶⁸. Крім того, дослідник опублікував вартісну статтю про референта СБ Стрийського надрайонного проводу ОУН Зиновія Ліщинського-“Сайгора”⁶⁹. Цього діяча він зобразив як людину, наділену аналітичним складом розуму й великими організаторськими здібностями. Великою мірою З. Ліщинський зміг досягти досконалості завдяки родинному вихованню та освіті (народився у родині священника, його мати Климентина була рідною сестрою отця Андрія Бандери, протягом 1939–1941 і 1944 рр. навчався у Стрийській гімназії)⁷⁰.

Наслідком тісної співпраці двох згаданих дрогобицьких істориків став вихід у світ книжки, присвяченої життєвому та бойовому шляху провідника Дублянського районного проводу ОУН Михайла Харіва-“Шугая”⁷¹. Це – друге, доповнене новими архівними матеріалами видання брошури, що вийшла друком 2008 р.⁷² Найціннішим джерелом інформації про історичного персонажа став віднайдений В. Ільницьким у ГДА СБУ повстанський нарис “Спомини про друга Шугая”, підписаний псевдонімом “Шрам”. На думку дослідників, автором цього нарису був Прокіп Харів – близький родич і побратим М. Харіва. Книжка корисна й тим, що містить низку документальних джерел (матеріали радянських спецорганів, компартійних структур, СБ ОУН, спогади очевидців), фотографії М. Харіва і його соратників.

Стараннями В. Ханаса створено образ Василя Николяка-“Клена” – референта пропаганди (1941) і керівника (1942) Дрогобицького обласного проводу ОУН, який 6 липня 1941 р. перед велелюдним зібранням на майдані біля церкви св. Юра в Дрогобичі виголосив текст “Акту відновлення Української Держави”, а згодом – сотенного УПА, що героїчно загинув у 1944 р. неподалік м. Турка в бою з більшовиками⁷³.

Невтомний дрогобицький краєзнавець, журналіст і письменник Р. Пастух у своїй книзі “Корона Данила Галицького” (2005) представив низку нарисів про життя і діяльність героїв повстанської війни. Один із них присвячений уродженцю с. Нагуєвичі Михайлу Фридеру-“Нечаю”⁷⁴. Спогади фридерового небіжа по бабусі М. Томишина допомогли авторові з’ясувати: “Нечай” очолював повстанську сотню “Сурма”, яка охороняла роботу Першого Великого збору ОУН біля с. Сприні на Самбірщині в липні 1944 р. З наближенням радянсько-німецького фронту до передгір’я Карпат сотня “Сурма” перейшла в гори, влившись в курінь “Рена”. Потім сотня оперувала на теренах Лемківщини і Станиславівщини, брала участь у штурмі містечка Перегінське, далі шлях сотні проліг на Стрийщину, Миколаївщину, а згодом – до рідних окраїн. Ставши жертвою зради, М. Фридер загинув 10 березня 1945 р. у медвежанському лісі від куль енкаведистів.

Як вагомий внесок в історичну хроніку національно-визвольної боротьби українського народу за Українську самостійну соборну державу слід розглядати мартирологи підпільників ОУН та вояків УПА, у складанні й оприлюдненні яких взяв участь великий загін фахових істориків і краєзнавців. Одним із першопрохідців у цій ділянці пошукової роботи є П. Содоль, чергова праця якого, крім короткого енциклопедичного нарису історії збройної боротьби в 1943–1949 рр. УПА, містить неповний список – тимчасовий реєстр – членів Української головної визвольної ради (УГВР), провідних активістів ОУН та старшин УПА разом з біографічними нарисами, організаційними схемами, ілюстративним матеріалом того періоду⁷⁵. Не менше значення має науковий доробок Г. Дем’яна, який ще 1996 р. опублікував списки імен загиблих учасників самостійницького руху на Сколівщині⁷⁶. В основу мартирологу лягли записки ветерана ОУН, відомого поки що лише за псевдонімом “Василь”. Його рукописна праця під назвою “Список упавших у визвольній боротьбі за УССД від 1922–1949 рр.: район Сколе” містить 249 життєписів, укладання яких завершив 25 січня 1950 р. Тут варто згадати й активістів-краєзнавців М. Леська та М. Сколоздру, які шляхом анкетування виявили з числа жителів Миколаївського району учасників національно-визвольних змагань 1939–1954 рр. і склали реєстр із майже 360-ти осіб, які загинули в боротьбі за волю України (а їх щонайменше 250) або були засуджені більшовицьким режимом на каторжні роботи за підтримку повстанців⁷⁷.

Від початку 2000-х рр. створення повстанського мартирологу набуло системного характеру. Великою подією в науковому, культурному і громадському житті України став вихід у світ 36-го тому основної серії “Літопису УПА”⁷⁸. Ця книга містить короткі відомості про членів ОУН і УПА, які загинули на території сучасної Львівщини (за підрахунками укладачів – співробітників архіву УСБУ у Львівській області, – тут згадано 5213 осіб). Основу цього видання склали документальні матеріали, опубліковані протягом 2001–2002 рр. у газеті “За вільну Україну” під рубрикою “Воїни Армії Безсмертних: Списки повстанців ОУН-УПА, які полягли в боротьбі з більшовиками в 1944–1953 роках”. Згідно з цим переліком⁷⁹, у 27 районах Дрогобицької області в боротьбі проти комуністичного режиму полягло 2710 повстанців, з них: у Стрийському районі 303 особи, Славському – 301, Сколівському і Дрогобицькому – по 198 і т. д.

У контекст дискурсу історичної пам'яті вписується підготовлений Г. Дем'яном короткий poradnik "Як підготувати повстанський мартиролог району"⁸⁰, який став доброю підмогою для краєзнавців. Так, З. Шандрович упродовж восьми років пошукової роботи зібрав відомості про майже 420 учасників визвольної боротьби в Добромильському, Хирівському та Старосамбірському повітах ОУН. Крім того, написав нариси про чільних діячів підпілля: Осипа Мащака, Степана Шульгу, Михайла Гальо, Івана Босака⁸¹. Учасник бойових дій УПА В. Зілінський у 83-х населених пунктах Мостищини віднайшов дані про членів ОУН і вояків УПА, які загинули на цих теренах. Краєзнавець усього подав 1,5 тис. коротких біографічних довідок⁸². Варто згадати й велику подвижницьку працю на ниві української мартирології М. Горбала. Цей дослідник зібрав інформацію про людей і події, що безпосередньо чи опосередковано, у позитивному чи негативному плані, були пов'язані з визвольною боротьбою на території Дрогобицької області впродовж 1939 – 1950 рр. Найбільше інформації почерпнув з архівних фондів (переважно з Державного архіву Львівської області), а також з різних публікацій на цю тему, документів українського підпілля, свідчень, спогадів і листів⁸³.

Однією з форм поцінування героїв національно-визвольної боротьби 1940–1950-х рр. є збирання, вивчення і збереження повстанського фольклору, передовсім пісенних творів. Усна творчість повстанців стала предметом дослідження Г. Дем'яна, З. Лавришина, В. Подуфалого, З. Бервецького, Є. Луньо та багатьох інших ентузіастів. Тільки у приватному архіві Г. Дем'яна зберігалося понад дві тисячі повстанських пісень⁸⁴. 2003 року учений видав окремою книгою кращі зразки зібраного матеріалу, у т. ч. з теренів Сколівського, Турківського та Дрогобицького районів⁸⁵. Варто відзначити й спеціальне дослідження дрогобицького етнографа М. Гладкого⁸⁶. Проаналізувавши записані в селі Уличне Дрогобицького району фольклорні матеріали, пов'язані з національно-визвольною боротьбою українців середини ХХ ст., автор зробив декілька важливих висновків, як-от: 1) найповніше повстанський фольклор зберігся у місцевостях, де повстанський рух набув найбільших масштабів; 2) у фольклорній традиції с. Уличне побутують твори майже всіх тематичних груп пісенної творчості повстанців; у селі проходив процес подальшої фольклоризації повстанської пісні, більше того, відбувалося і творення пісень на основі місцевих подій⁸⁷.

Отже, сучасні українські дослідники не тільки поглибили наявні знання про український визвольний рух на теренах Дрогобицької області/округи ОУН, а й розширили діапазон наукового пошуку. Найбільшим їхнім досягненням є уведення до наукового обігу численних архівних матеріалів, що посприяло збагаченню наукових історичних знань про структуру і керівний склад Дрогобицької округи ОУН, бойові акції підпілля ОУН та загонів УПА, форми і методи боротьби комуністичного режиму проти українського самостійницького руху. Сьогодні історична наука володіє значно більшою інформацією про учасників національно-визвольної боротьби 40–50-х рр. ХХ ст. Позитивом є й те, що вперше порушено питання про діяльність Дрогобицького обласного проводу ОУН (б) у 1941 р.

Водночас перед істориками стоїть завдання продовжити реконструкцію українського визвольного руху на Дрогобиччині. Зокрема, треба з'ясувати повний склад Дрогобицького обласного проводу ОУН (б) та простежити діяльність цієї структури від осені 1941 до кінця 1944 рр. Маємо мало інформації про її чільних діячів – Андрія Шукатку, Володимира Кобільника, Левка Грущака, Ольгу Німилович, Романа Коцюбу та ін. Додаткових знань потребує проблема формування, оперативного керівництва та розмах бойових дій ВО 5 "Маківка" і ТВ УПА 24 "Маківка". Актуальними залишаються

питання про місце й роль Греко-католицької церкви у військово-політичній, виховній і пропагандистській діяльності ОУН та УПА, взаємини українського повстанського руху з єврейським населенням та українсько-польське протистояння в роки Другої світової війни на теренах регіону. Можна сподіватися, що надалі все більшої ваги набиратимуть студії з усної, соціальної, гендерної історії українського визвольного руху, а також триватиме робота зі створення сучасного повстанського комеморативного канону.

¹ Льницький В. Український національно-визвольний рух у Карпатському краї ОУН (1945–1954): історіографія проблеми / В. Льницький // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Спецвипуск II. – Дрогобич, 2015. – С. 277–313.

² Футала В. Український націоналістичний рух на Дрогобиччині у 20–50-х рр. ХХ ст.: український дискурс / В. Футала // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Спецвипуск II. – Дрогобич, 2015. – С. 145–154.

³ Папакін Г. Українські визвольні змагання 1939–1956: джерельний контент. – Вип. 1: Проблеми класифікації й змісту джерел повстанського та радянського походження / Г. Папакін / Відп. ред. Г. Боряк. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2012. – 358 с.

⁴ Літопис Української Повстанської Армії. Том 3: Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: директивні документи ЦК Компартії України 1943–1959. Документи і матеріали / Упорядники: Ю. Черченко, О. Вовк, І. Павленко. – К.; Торонто: Вид-во “Літопис УПА”, 2001. – 652 с.; Літопис Української Повстанської Армії. Том 4: Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля. Інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС-МВС, МДБ-КДБ 1943–1959. Документи і матеріали. Книга перша: 1943–1945 / Упорядники: В. Лозицький, І. Павленко, А. Кентій. – К.: Вид-во “Літопис УПА”, 2002. – 598 с.; Літопис Української Повстанської Армії. Том 5: Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля. Інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС-МВС, МДБ-КДБ 1943–1959. Книга друга: 1946–1947 / Упорядники: В. Лозицький, І. Павленко, А. Кентій. – К.: Вид-во “Літопис УПА”, 2003. – 576 с.; Літопис Української Повстанської Армії. Том 6: Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля. Інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС-МВС, МДБ-КДБ 1948. Книга третя: 1948 / Упорядники: В. Лозицький, К. Абрамова, І. Павленко, А. Кентій. – К.: Вид-во “Літопис УПА”, 2003. – 514 с.; Літопис Української Повстанської Армії. Том 7: Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля. Інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС-МВС, МДБ-КДБ 1949–1959. Книга четверта: 1949–1959 / Упорядники: В. Лозицький, М. Деркач, І. Павленко, А. Кентій. – К.: Вид-во “Літопис УПА”, 2003. – 718 с.

⁵ Сергійчук В. Український здви́г: Прикарпаття. 1939–1955 / В. Сергійчук. – К.: Українська Видавнича Спілка, 2005. – 840 с.

⁶ Літопис Української Повстанської Армії. Т. 18: Група УПА “Говерля”. Книга перша: Звіти та офіційні публікації / Зібрав і впорядкував Петро Содоль. – Торонто: Вид-во “Літопис УПА”, 1990. – 336 с.

⁷ Там само. – С. 153–288.

⁸ Діяльність Служби безпеки ОУН на Дрогобиччині: документи і матеріали (1944–1951) / [Упоряд. В. Льницький, М. Галів; передмова – В. Льницький, примітки – М. Галів]. – Кн. 1. – Дрогобич: ПП “Швидкодрук”, 2009. – 264 с.

⁹ Там само. – С. 9.

¹⁰ Там само. – С. 21–22.

¹¹ Льницький В. Українсько-польське протистояння на теренах Дрогобиччини (1943–1944 рр.): документи ОУН і УПА / В. Льницький, М. Галів. – Дрогобич: ПП “Посвіт”, 2008. – 60 с.

¹² Там само. – С. 27.

¹³ Літопис Української Повстанської Армії. Т. 19: Група УПА “Говерля”. Книга друга: Спо́мини, статті та видання історично-мемуарного характеру / Зібрав і впорядкував Петро Содоль. – Торонто: Вид-во “Літопис УПА”, 1990. – 369 с.

¹⁴ Там само. – С. 19–41.

¹⁵ Там само. – С. 103–121.

¹⁶ Там само. – С. 244–248.

¹⁷ Стебельський С. (“Хрін”). Кризь сміх заліза: хроніки / С. Стебельський, О. Конопадський / Літопис Української Повстанської Армії. Т. 30). – Торонто; Львів: “Літопис УПА”, 2000. – 549 с.

¹⁸ Савчин М. (“Марічка”). Тисяча доріг: (Спогади) / М. Савчин // Літопис Української Повстанської Армії. – Торонто; Львів: “Літопис УПА”, 1995. – Т. 28. – 598 с.

¹⁹ Шлях горіння: Спогади ветеранів ОУН і УПА про національно-визвольну боротьбу в 1940–1950-х рр. / [Упорядники: М. Галів, В. Ільницький]. – Дрогобич: ПП “Посвіт”, 2008. – 520 с.

²⁰ “Здобудеш... або загинеш...” (Спогади ветеранів ОУН-УПА про національно-визвольну боротьбу в 1940–1950-х рр. на Дрогобиччині). Книга 2 / [Упорядники: Ю. Кишакевич, М. Галів]. – Дрогобич: Ред.-вид. відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2007. – 190 с.

²¹ Галів М. Документи і матеріали до історії українського визвольного руху на Сколівщині (1944–1950) в Державному архіві Львівської області / М. Галів // Фортеця: збірник заповідника “Тустань”: на пошану Михайла Рожка. – Львів: Камула, 2009. – Кн. 1. – С. 689–703.

²² Там само. – С. 691.

²³ Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія. Фаховий висновок робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА. 2-е стереотипне вид. – К.: Наукова думка, 2005. – 53 с.

²⁴ Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія. Історичні нариси / Інститут історії України НАН України; відп. ред. С. В. Кульчицький. – К.: Наукова думка, 2005. – 496 с.

²⁵ Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953: суспільно-політичний та історико-правовий аналіз: У 2-х кн. Кн. 2 / І. Г. Білас. – К.: Либідь – Військо України, 1994. – 685 с.; Веденєєв Д. В. “Повстанська розвідка діє точно й відважно...”. Документальна спадщина підрозділів спеціального призначення Організації українських націоналістів та Української повстанської армії. 1940–1950-і роки / Д. В. Веденєєв, Г. С. Биструхін. – К.: К.І.С., 2006. – 568 с.; Кентій А. Збройний чин Українських Націоналістів 1920–1956: Іст.-архівні нариси. Т. 1. Від Української Військової Організації до Організації Українських Націоналістів 1920 – 1942 / А. Кентій; Держ. ком. арх. України. – К.: [б. в.], 2005. – 330 с.; Його ж. Збройний чин Українських Націоналістів (1920–1956): історико-архівні нариси. Т. 2. Українська повстанська армія та збройне підпілля Організації українських націоналістів (1942–1956); Держ. ком. арх. України. – К.: [б. в.], 2008. – 415 с.; Киричук Ю. Український національний рух 40–50-х років ХХ ст.: ідеологія і практика / Ю. Киричук. – Львів: Добра справа, 2003. – 460 с.; Патриляк І. К. Військова діяльність ОУН (Б) у 1940–1942 роках / І. К. Патриляк; К. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т історії України Нац. акад. наук України. – К.: [б. в.], 2004. – 598 с.; Його ж. “Встань і борись! Слухай і вір...”: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.). – Львів: Часопис, 2012. – 592 с.; Русначенко А. М. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940–50-х роках / А. М. Русначенко. – К.: Пульсари, 2002. – 519 с.

²⁶ Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні... – С. 461–463.

²⁷ Галів М. Діяльність Дрогобицького обласного проводу ОУН (б) у липні 1941 року / М. Галів // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”: Історичні науки. – Острого, 2010. – Вип. 16. – С. 92–101.

²⁸ Там само. – С. 93.

²⁹ Там само. – С. 94–95.

³⁰ Мороз В. Територіальний поділ ОУН на Мостищині (1944–1952 рр.) / В. Мороз // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Спецвипуск II. Дрогобич, 2015. – С. 247–258.

³¹ Там само. – С. 250.

³² Там само. – С. 252.

³³ Мороз В. Структура референтури пропаганди ОУН на Дрогобиччині (1944–1950-і рр.) / В. Мороз // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2002. – Спецвипуск – С. 188–200.

³⁴ Там само. – С. 193.

³⁵ Там само. – С. 198.

³⁶ Там само.

³⁷ Ільницький В. І. Дрогобицька округа ОУН: структура та діяльність (1945–1952): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / В. І. Ільницький. – Львів, 2010. – С. 10–11; Ільницький В. Дрогобицька округа ОУН: структура і керівний склад (1945–1952 рр.) / В. Ільницький. – Дрогобич: Вимір, 2009. – С. 23–41.

³⁸ Ільницький В. І. Дрогобицька округа ОУН: структура та діяльність... С. 11–12; Ільницький В. Дрогобицька округа ОУН: структура і керівний склад... С. 43–162.

³⁹ Савчин М. Національно-визвольний рух на Турківщині у 30-х – на початку 50-х років ХХ століття / М. Савчин // Український націоналізм: історія та ідеї. Науковий збірник. Вип. 1 / За ред. О. Багана. – Дрогобич: Посвіт, 2009. – С. 109.

⁴⁰ Мороз В. Українська Народна Самооборона (УНС) на терені Дрогобицької області (1943 рік) / В. Мороз // Визвольний шлях. – 2000. – Кн. 6. – С. 54–72.

⁴¹ Там само. – С. 59.

⁴² Там само.

⁴³ Там само. – С. 63.

⁴⁴ Дем'ян Г. Повстанський рух ОУН і УПА в 1940 – 1960-х роках / Г. Дем'ян // Сколівщина [відп. за вип. С. Павлюк]. – Львів: ІН НАНУ, 1996. – 728 с.

⁴⁵ Там само. – С. 141–142.

⁴⁶ Там само. – С. 146.

⁴⁷ Там само. – С. 153.

⁴⁸ Там само. – С. 181.

⁴⁹ Галів М. Бойовий шлях сотні УПА “Булава” (1943–1948) / М. Галів // Український визвольний рух. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Центр досліджень визвольного руху, 2007. – Збірник 11. – С. 139–166.

⁵⁰ Макарчук С. Радянські методи боротьби з ОУН і УПА (за матеріалами 1944–1945 рр. з Дрогобицької та Львівської областей) / С. Макарчук // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2002. – Спецвипуск. – С. 65–91.

⁵¹ Фугала В. Боротьба радянської влади з національно-визвольним рухом на території Дрогобицької області у 1945 – 1946 рр. / В. Фугала, Л. Мисів // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2002. – Спецвипуск. – С. 170–181.

⁵² Ільницький В. І. Карпатський край ОУН в українському визвольному русі (1945–1954): монографія / В. І. Ільницький / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. – Дрогобич: Посвіт, 2016. – 696 с., іл.

⁵³ Там само. – С. 317.

⁵⁴ Ільницький В. І. Дрогобицька округа ОУН: структура та діяльність... – С. 16.

⁵⁵ Там само.

⁵⁶ Ільницький В. І. Карпатський край ОУН в українському визвольному русі... – С. 327–414.

⁵⁷ Кріль М. Національно-визвольний рух на Добромільщині (осінь 1944 р. – початок 1950-х рр.) / М. Кріль // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Спецвипуск II. – Дрогобич, 2015. – С. 236–237.

⁵⁸ Щур Р. Курінь УПА “Бойки” імені Богдана Хмельницького / Р. Щур. – Львів: Новий час, 2004. – 150 с.

⁵⁹ Там само. – С. 16–75.

⁶⁰ Там само. – С. 78–107.

⁶¹ Там само. – С. 108–123.

⁶² Гайда Ю. І. Турківщина: природа і люди / Ю. І. Гайда. – Ужгород: Патент, 1998. – С. 146; Гайда Ю. І. Турківщина: історія населених пунктів: монографічний опис / Ю. І. Гайда, В. Д. Шуптар. – Ужгород: Патент, 2002. – С. 25.

⁶³ Виханський Б. Дублянська околиця Самбірщини / Б. Виханський. – Дрогобич: Коло, 2005. – 400 с.; Гриник М. Село Медвежа. Для пам'яті поколінь / М. Гриник. – Дрогобич: Коло,

2009. – 142 с.; Гром Г. Нагуєвичі / Г. Гром. – Дрогобич: Відродження, 2002. – 288 с.; Зілінський В. В борні за Україну (Мостищина) / В. Зілінський. – Дрогобич: Відродження, 2006. – 752 с.; Іванцюра І. Доброгостів: історико-географічний мемуарний нарис / І. Іванцюра. – Дрогобич: Коло, 2001. – 212 с.; Матисякевич З. Історія Синевідська Вижнього / З. Матисякевич. – Львів: Літопис, 2003. – 383 с.; Проць Б. Книга пам'яті Кульчиць. Історико-краєзнавчий нарис / Б. Проць. – Самбір: ПП Ругус, 2001. – 210 с.; Проць Б. Книга пам'яті Ралівки. Історико-краєзнавчий нарис / Б. Проць. – Самбір: Самбірська міська друкарня, 2006. – 210 с.; Проць Б. Книга пам'яті Самбора. Краєзнавчий нарис / Б. Проць. – Самбір: Самбірська міська друкарня, 2009. – 312 с.; Сов'як П. Друкарня УПА в с. Медвежа на Дрогобиччині / П. Сов'як // Дрогобицький краєзнавчий збірник. Спецвипуск. – Дрогобич, 2002. – С. 182–187; Ханас В. Село Гаї Верхні крізь призму століть (короткий нарис історії та культури населеного пункту від найдавніших часів до 50-х рр. XX ст.) / В. Ханас. – Дрогобич: Коло, 2009. – 80 с.; Ханас В. Боротьба на західноукраїнських землях проти окупантів у 20-х – першій половині 40-х років XX ст. (на прикладі мешканців села Верхні Гаї на Дрогобиччині) / В. Ханас // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Спецвипуск II. – Дрогобич, 2015. – С. 129–144; Шевчик М. Г. Село Містковичі у спогадах / М. Г. Шевчик. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2010. – 130 с.

⁶⁴ Ільницький В. Провід ОУН Карпатського краю / В. Ільницький. – Торонто–Львів: Вид-во “Літопис УПА”, 2012. – 128 с.; Його ж. Героїчний чин ОУН і УПА на Дрогобиччині в роки Другої світової війни (Довідник про керівний склад Організації українських націоналістів Дрогобицького району / В. Ільницький. – Дрогобич: Посвіт, 2012. – 88 с.

⁶⁵ Пастух Р. Легендарний провідник спеціальної боївки УПА / Р. Пастух // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2002. – Спецвипуск. – С. 587–599; Горак Р. Месник Макомацький: Докум. повість-есе про легендарного трускавчанина командира спецбоївки УПА Романа Різняка (Макомацького) / Р. Горак. – Львів: Каменяр, 2007. – 57 с.; Літописець В'ячеслав. Людина-Легенда “Макомацький”. – Дрогобич: Видавець Сурма, 2008. – 120 с.

⁶⁶ Ільницький В. Роман Різняк-“Макомацький” – референт СБ Дрогобицького районного проводу ОУН / В. Ільницький // Літопис Бойківщини. – 2010. – Ч. 1/78(89). – С. 61–70.

⁶⁷ Ільницький В. Володимир Фрайт – провідник Дрогобицького окружного проводу ОУН / В. Ільницький // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”: Історичні науки. – Острог, 2010. – Вип. 16. – С. 178–187.

⁶⁸ Там само. – С. 181.

⁶⁹ Ільницький В. Зиновій Ліщинський-“Сайгор” – референт СБ Стрийського над районного проводу ОУН / В. Ільницький // Воєнна історія України. Галичина та Закарпаття: збірник наук. праць за матеріалами Всеукр. наук. військово-історичної заочної конференції, 5–6 червня 2014 р. / Нац. військово-історичний музей України. – К., 2014. – С. 311–313.

⁷⁰ Там само. – С. 311.

⁷¹ Галів М. Лицар невмирущої ідеї. Життя і боротьба Михайла Харіва / М. Галів, В. Ільницький. – Дрогобич: Б. в., 2009. – 108 с.

⁷² Галів М. Михайло Харів-“Шугай”: життєпис оунівця / М. Галів, В. Ільницький. – Дрогобич: Посвіт, 2008. – 72 с.

⁷³ Ханас В. Василь Николяк-“Клен” – голова проводу ОУН Дрогобиччини / В. Ханас. – Дрогобич: Посвіт, 2012. – 48 с.

⁷⁴ Пастух Р. Під псевдонімом “Нечай” билась мужність і відчай / Р. Пастух // Його ж. Корона Данила Галицького. Вибрані статті, нариси, інтерв'ю, есеї. – Дрогобич: Коло, 2005. – С. 157–160.

⁷⁵ Содоль П. Українська Повстанча Армія, 1943–49. Довідник / П. Содоль. – Нью-Йорк: Пролог, 1994. – 199 с.; Содоль П. Українська Повстанча Армія, 1943–49. Довідник II / П. Содоль. – Нью-Йорк: Пролог, 1995. – 295 с.

⁷⁶ Дем'ян Г. Повстанський мартиролог Сколівщини / Г. Дем'ян // Сколівщина... – С. 301–725.

⁷⁷ Лесько М. Ціна свободи у визвольній боротьбі у 1939–1945 рр. / М. Лесько, Р. Сколоздра // Миколаївщина. Збірник наукових статей. Том I. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1998. – С. 248–283;

⁷⁸ Літопис Української Повстанської Армії. Т. 36: Книга полеглих членів ОУН і вояків УПА Львівщини / Ред. М. Горбаль, упоряд. М. Павлишин, М. Романюк, Є. Тошінка та ін. – Торонто; Львів: Вид-во “Літопис УПА”, 2002. – 1058 с.

⁷⁹ Воїни Армії Безсмертних: Списки повстанців ОУН-УПА, які полягли в боротьбі з більшовиками в 1944–1953 роках // За вільну Україну. – 2001. – 11–12 вересня – 26 грудня; 2002. – 11–12 січня – 1–2 березня.

⁸⁰ Дем’ян Г. Як підготувати повстанський мартиролог району / Г. Дем’ян. – К.: Українська Видавнича Спілка, 1998. – 48 с.

⁸¹ Шандрович З. В боях за волю України / З. Шандрович. – Львів: ТзОВ “Леопрінт”, 2002. – 459 с.

⁸² Зілінський В. В борні за Україну (Мостищина) / В. Зілінський. – Дрогобич: “Відродження”, 2006. – 752 с.

⁸³ Горбаль М. Довідник-пошукуєць. Реєстр осіб, пов’язаних з визвольною боротьбою на теренах Дрогобиччини. 1939–1950 (За архівними документами) / М. Горбаль. – Торонто; Львів: Вид-во “Літопис УПА”, 2005. – 1311 с.

⁸⁴ Кульчицький В. Й. Національно-виховний потенціал повстанської творчості першої половини ХХ століття / В. Й. Кульчицький // Вісник Житомирського державного університету. – 2011. – Вип. 55. Педагогічні науки. – С. 71.

⁸⁵ Дем’ян Г. Українські повстанські пісні 1940–2000 років (історико-фольклористичне дослідження) / Г. Дем’ян. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2003. – 581 с.

⁸⁶ Гладкий М. Національно-визвольна боротьба українців у ХХ ст. у фольклорній традиції жителів села Уличне / М. Гладкий // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Спецвипуск II. – Дрогобич, 2015. – С. 373–382.

⁸⁷ Там само. – С. 380–381.

Василь Футала.

Дрогобицька область/округа ОУН в українському визвольному русі 1940–1950-х рр.: до історіографії питання.

У статті проаналізовано праці сучасних українських істориків та краєзнавців, що висвітлюють місце і роль Дрогобицької області/округи ОУН в українському визвольному русі 1940–1950-х рр. З’ясовано специфіку історіографічної ситуації, визначено характер та проблематику історичних досліджень, персоніфіковано внесок дослідників у вивчення теми, окреслено коло недостатньо вивчених питань і перспективні напрями подальших наукових пошуків.

Vasyl’ Futala. The Drohobych Oblast/District of the OUN In the Ukrainian Liberation Movement (1940–1950): On the Question’s Historiography.

The article presents an analysis of the works of contemporary Ukrainian historians and regional specialists clarifying the role and place of the Drohobych Oblast/District of the OUN in the Ukrainian liberation movement of 1940s–1950s. The author makes clear the specificity of the historiographic situation, defines the character and subjects of historical researches, identified personal contributions of the researchers into the theme, and outlined yet insufficiently studied questions together with prospective directions of further corresponding researches.